

DE MEDAILLES VAN LOURDES

EEN BIJDRAGE TOT DE RELIGIEUZE NUMISMATIEK

BERNADETTE SOUBIROUS

Bernadette, de oudste van de vier in leven gebleven kinderen uit het huwelijk van François Soubirous met Louise Castérot (1), zag het levenslicht te Lourdes (2), op 7 januari 1844, in de molen van Boly (3). Haar moeder had die als bruidschat meegekregen, maar het fortuin keerde het gezin de rug toe. Totaal geruïneerd, kon het zelfs de kinderlast niet meer alleen dragen: zo komt het dat Bernadette bijna anderhalf jaar opgevoed werd bij Marie Laguëa (4) te Bartrès, een uurtje van Lourdes. Toen haar vader - een molenaarszoon - in 1856 uit zijn woning gezet werd, moest hij als verschopte dagloner zijn intrek nemen in een afgedankt, vuur-zig cachot (5), en Bernadette belandde een tweede maal te Bartrès. Uit die periode stamt de legende, dat het eenvoudige herderinnetje haar kudde veilig door een bergstroom leidde, die door een onwe-der verschrikkelijk aanzwol, terwijl zij zelf, ondanks de hevige regen, droog bleef. Maar vrij vlug - in januari 1858, ze was toen 14 jaar - riep moeder haar terug naar huis met het oog op haar eerste communie, die ze pas kon doen op 3 juni, omdat ze voortdurend leed aan felle astma.

Op 11 februari 1858 - het was donderdag en vrijaf op school - ging Bernadette hout sprokkelen langs een bergriviertje bij de moeilijk te bereiken rots van Massabielle, samen met een zus en een buur-meisje. Daar verscheen O.-i.-Vrouw haar rond het middaguur voor de eerste maal. Tot 16 juni 1858 zou dat 18 maal geschieden.

Het relaas van de verschijningen werd aan een langdurig en streng kerkelijk onderzoek onderworpen. Pas op 18 januari 1862 - bijna vier jaar nadien dus - erkende Mgr. Laurence, bisschop van Tarbes (6) in zijn mandement de verschijningen als authentieke, bovennatuurlijke feiten. Twee jaar later - 4 april 1864 - waren 20.000 gelovigen aanwezig bij de luisterrijke inzegening van het Mariabeeld in de grot (7). Die zo vurig verbeide plechtigheid kon Bernadette echter zelf niet bijwonen, wegens haar zwakke gezondheid. Maar op die dag maakte ze aan Soeur Alexandrine, overste van het hospitaal waar ze een poos verbleef, haar ver-langen bekend om een verborgen leven te gaan leiden bij de "Filles de la Charité et de l'Instruction chrétienne" in het moederhuis Saint-Gildard te Nevers (8). Op aandringen van Mgr. Laurence woonde Bernadette, op 19 mei 1866, de inwijding bij van de crypte, een onderbouw van de kerk die opgetrokken werd boven de grot. En twee dagen nadien was ze aanwezig bij de officiële processie en de solenne mis, die de bisschop van Tarbes or zong (9). Ander-halve maand later vertrok ze uit Lourdes en op 29 juli nam ze te Nevers de sluier aan, onder de naam van Soeur Marie-Bernard. Ze diende er als ziekenzuster en hulpkosteres. Al was haar hele le-ven één aaneenschakeling van ziekten en kwalen, bekend en geliefd was ze om haar blijmoedigheid (10). Ze overleed op 18 april 1879, slechts 35 jaar oud. Pius XI verklaarde Bernadette Soubirous hei-lig op 8 december 1933.

DE VERSCHIJNING VAN 25 MAART 1858

Bernadette had aan haar pastoor, l'abbé Peyramale (11), verteld dat de verschijning geleek op een wondermooie jongedame, die een lange witte jurk droeg, met een blauw lint in de lenden. Haar hoofd was bedekt met een sluier en op elk van haar voeten rustte een gele roos. Tijdens het visioen van 2 maart had die dame gevraagd bij de grot een kapel te bouwen. Dat was voor Peyramale een welgekomen gelegenheid om Bernadettes geloofwaardigheid te testen en hij argumenteerde dat men pas aan een kapel kon denken, als deze dame haar identiteit zou onthullen. In de ochtend van 25 maart - het feest van Maria Boederschap - verscheen de dame haar voor de 16de keer. Toen vroeg Bernadette herhaaldelijk en met aandrang dat deze zich zou bekend maken. Na de vierde keer antwoordde ze dan in het Bigourdaans dialect van de streek: "*Que soy era Immaculada Conception*" (Ik ben de Onbevleete Ontvanenis) (12).

Wat O.-L.-Vrouw aan Catherine Labouré had beduid (27 november 1830) en wat de katholieke kerk verklaarde in haar dogma (8 december 1854), werd hier door Maria zelf bevestigd.

DE UITBOUW VAN LOURDES

Amper twee en een half jaar na de verschijningen kwam Hippolyte Durand (13) klaar met een plan voor de kapel, in romaans-byzantijnse stijl. Maar het werd verworpen en hij tekende dan de neogotische kerk die we nu kennen.

In de lente van 1862 startte de bouw (14) en was men ook druk bezig aan de crypte, die geheel met kouwewel en springstof moest uitgehakt worden in de rots van Massabielle. Vrome handen hadden reeds tevoren (15) in de nis van de grot een gipsen beeldje van O.-L.-Vrouw van de Miraculeuze Medaille geplaatst (16). Toen de bemiddelde gezusters de Lacour, uit Chasseley bij Lyon (17) in juli 1863 op doortocht waren te Lourdes en dat povere konterfeitsel bemerkten, stelden ze aan pastoor Peyramale voor op hun kosten een waardig beeld te laten maken van Maria zoals ze aan Bernadette verschenen was. Joseph Fabisch uit Lyon voerde die opdracht uit in witte marmer van Carrara (18). Te Lourdes onderzocht men dezelfde moeilijkheden met de voorstelling van O.-L.-Vrouw, als dit te Parijs het geval geweest was met het ontwerp van de Miraculeuze Medaille. Daar trachtte Vachette het hoogtepunt van Catherines visioen weer te geven op een medaille. Hier moest Fabisch de verschijning van 25 maart zo getrouw mogelijk voorstellen. Verschillende vroegere geschiedschrijvers beweerden dat de houding van Maria gewoonlijk dezelfde was als op de Miraculeuze Medaille. Dat is echter een grove vergissing, die zelfs kanunnik Fourcade beging, de secretaris van het bisdom Tarbes en van de onderzoekscommissie inzake de verschijningen Lourdes. Pas later heeft hij die herzien (19). Toen de Moeder Gods op 25 maart verscheen, hield ze inderdaad de handen naarwaarts gestrekt, zoals op de Miraculeuze Medaille, maar na een tijdje richtte ze die op, vouwde ze ter hoogte van de borst, sloeg haar ogen ten hemel en affineerde toen de Onbevleete te zijn. Het is evident dat een beeldhouwer zulke opeenvolgende bovenaardse momenten plastisch niet kan weergeven.

Vandaar dan ook dat Bernadette, toen ze het beeld zag, net eender reageerde als Catherine ; ze was er niet zo enthousiast over. Ze verweet Fabisch vooral dat hij de jeugdige trekken van O.-L.-Vrouw niet had weergegeven (20).

Na de inzegening van het beeld - 1864 - ontstond een spontane volkstoeloop naar de grot en begonnen er ook georganiseerde pelgrimages te komen (21). Het bedevaartcomplex groeide van dag tot dag, dank zij het geloof en de ijver van pastoor Peyramale en Mgr. Laurence, die door de geschiedschrijvers terecht "de" grote bouwers van Lourdes genoemd worden. Een chronologisch overzicht is nuttig, omdat de meeste van die gegevens ons helpen de ouderdom van de medailles te bepalen. Met Pinksteren (19-20 mei) 1866 wijdde Mgr. Laurence de crypte. In 1870 kwam de toren op de kerk, die op 15 augustus 1871 opengesteld werd voor de eredienst. Anno 1872 - dat is dus 10 jaar na de aanvang - was ze voltooid. In 1874 gaf Pius IX haar de titel van basiliek (22), die op 2 juli 1876 geconsacreerd werd door Kardinaal Guibert, aartsbischop van Parijs. De dag nadien kroonde de pauselijke Nuntius het O.-L.-Vrouwebeeld dat aan de ingang van de Esplanade prijkt (23). In de jaren 1883-1889 werd - naar de plannen van architect L. Hardy - de Rozenkranskerk gebouwd, een twintigtal meters onder de basiliek. Deze werd in 1926 door Pius XI eveneens tot basiliek verheven.

DE EERSTE MEDAILLES

Over de eerste medailles van Lourdes zijn de gegevens zeer schaars en het welnige dat we erover weten, putten we in hoofdszaak uit de briefwisseling van kanunnik Fourcade. Hij voerde een drukke correspondentie met de "Filles de la Vierge" te Rennes, die o.m. ook naar medailles vroegen. Op 16 mei 1862 liet hij hun weten dat er al wel te koop waren - met op de ene kant de H. Maagd en op de andere Bernadette - maar dat die niet aanvaard werden door de bisschoppelijke overheid. Ze waren zo minderwaardig dat Mgr. Laurence herhaaldelijk z'n voornemen te kennen gaf die medailles openbaar af te keuren en de verkoop ervan te stoppen (24). Een maand later specificeerde Fourcade dat die medailles door een zekere Duffoure in de handel gebracht waren. Terzelfder tijd schreef hij dat een goedgekeurd model overhandigd werd aan Thomasset frères, 104 Rue Lafayette te Lyon (25). Die medailles waren klaar rond 31 juli 1862, want toen schreef de kanunnik dat de eerste exemplaren wel voldeden qua onderwerp, maar dat de uitvoering ervan nog te wensen overliet. De fabrikant had achter beloofd er spoedig nieuwe, verbeterde te leveren (26).

Een dame, die op 7 augustus 1863 de grot bezocht, verhaalde o.m. dat de weg daarheen nog niet voltooid was en in zeer slechte staat verkeerde, omwille van de vele karren die stenen aanvoerden voor de in opbouw zijnde kapel. Tussen het drukke gedoe van vrachtwagens, bouwvakkers en steenkappers bemerkte ze verscheidene kraampjes met medailles (27). Begin 1864 correspondeerde Fourcade met Joseph Fabisch, die toen de laatste hand legde aan zijn beeld voor de grot. De kunstenaar moet eraan gedacht hebben ook medailles te ontwerpen, want Fourcade beveelt hem de firma Thomasset aan. Hij suggereerde dat op een kant het beeld van O.-L.-Vrouw zou komen, met als opschrift "*Je suis l'Immaculée Conception*"

(Ik heb de Onbevleete Ontvangenis) en op de andere zijde de aanroeping : "Notre Dame de Lourdes, priez pour nous" (O.-L.-Vrouw van Lourdes, bid voor ons) ofwel : "Apparition de la Sainte Vierge à la grotte de Lourdes" (Verschijning van de Heilige Maagd in de grot van Lourdes) (28).

Uit advertenties in de plaatselijke krant - oktober 1864 - (29) weten we dat Paul Dufour, uitgever en boekhandelaar te Tarbes en te Lourdes, allerlei devotionalia verkocht, e.m. ook medailles (30). Maar bij gebrek aan archieven en ook aan signaturen op de oudste medailles, kunnen we onmogelijk toeschrijvingen doen, evenmin aan Duffourc als aan Thomasset of Dufour.

EVOLUTIE IN DE ICONOGRAFIE EN DATERING VAN DE MEDAILLES

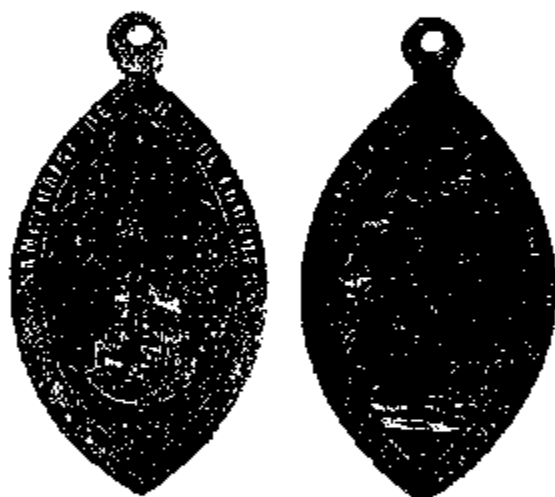
Type 1 de grot / O.-L.-Vrouwebeeld

Wanneer we in de loop van deze studie over "de grot" spreken, bedoelen we - in ruimere zin - steeds deze voorstelling : Bernadette neergesnkniëld vóór O.-L.-Vrouw, die haar in de nis van de grot verschijnt. Op de oudste medailles is de eigenlijke grot nog zeer rudimentair en onbeholpen voorgesteld. Maar geleidelijk verbetert dat en op ietwat latere modellen zien we reeds het ijzeren bek dat vóór de grot geplaatst werd, en links ook het stenen bekken met de kraantjes, waaraan van het miraculeuze bronwater kon getapt worden.

Soms zijn er enkele bedevaarders neergekniel, dan weer ontbreekt elke figuratie, maar meestal vinden waer Bernadette terug. Het opschrift luidt : "GROTTE DE LOURDES 1858" (Grot van Lourdes 1858), of : "APPARITION DE LA S^TE VIERGE DANS LA GROTTE DE LOURDES: 1858" (Verschijning van de Heilige Maagd in de grot van Lourdes : 1858). Op de keerzijde bemerken we O.-L.-Vrouw met samengevouwen handen, en gewoonlijk het opschrift : "N.D. DE LOURDES PRIEZ POUR NOUS" (O.-L.-Vrouw van Lourdes bid voor ons). Deze medailles behoren ongetwijfeld tot de oudste en dateren in elk geval van vóór 1870. Want in dat jaar kreeg de kerk haar rijzige toren, en beide zullen dankbaar en veelvuldig afgebeeld worden op de meeste Lourdes-souvenirs.

Type 2 de kerk met één toren / grot of beeld

De medailles waarop de kerk met één toren afgebeeld is, mogen we dateren tussen 1870 en de periode toen de Rozenkranskerk gebouwd werd, nl. 1883-1889. Is de kerk aan de voorzijde gezien, dan teert de medaille van vóór 1883, vóór de bouw van de Rozenkranskerk dus. Is ze in zij aanzicht waergegeven, met onderaan de grot en ook reeds een aanvang van de twee torens die op de Rozenkranskerk zullen komen, dan stamt ze uit de bouwperiode 1883-1889. Wanneer in de grot de gekroonde Madonna staat - wat foutief is, want die prijkt aan de ingang van de Esplanade - of wanneer het opschrift luidt : "BASILIQUE DE N.D. DE LOURDES" (Basiliek van O.-L.-Vrouw van Lourdes), dan hebben we te doen met een medaille die pas vanaf 1876 kan geslagen zijn. Want in dat jaar werd het beeld van de Esplanade gekroond en de kerk tot basiliek verheven. Op de keerzijde knielt Bernadette voor de grot, of - bij uitzondering - voor een los staande Madonna. De meeste voorkomende teksten zijn :

"EGLISE DE N.D. DE LOURDES", "SANCTUAIRE DE N.D. DE LOURDES", "N.D. DE LOURDES EGLISE ET GROTTTE", "GROTTE MIRACULEUSE DE NOTRE-DAME" en ook nog : "JE SUIS L'IMMACULÉE CONCEPTION" of : "N.D. DE LOURDES PRIEE POUR NOUS" (Rerk van O.-L.-Vrouw van Lourdes, Heiligdom van O.-L.-Vrouw van Lourdes, O.-L.-Vrouw van Lourdes kerk en grot, Miraculeuze grot van O.-L.-Vrouw, Ik ben de Onbevleete Ontvangenis, O.-L.-Vrouw van Lourdes bid voor ons). Af en toe lezen we : "MILLE FOIS NOUS VOUS FELICITONS O MARIE IMMACULEE" (Wij wensen U duizend maal geluk O Maria Onbevleete), een aanroeping die rond de jaren 1870 een zekere populariteit kende (31).

Type 3 de twee kerken, de drie torens / grot of beeld

Vanaf 1889 krijgen we een stereotiepe voorstelling van Lourdes : de twee kerken boven zekaar, met hun drie torens. Indien het omschrift luidt : "EGLISE DU ROSAIRE" of : "SANCTUAIRE DE N.D. DU ROSAIRE" (Kerk van de Rozenkrans, Heiligdom van O.-L.-Vrouw van de Rozenkrans) dan staan we voor een exemplaar uit de periode 1889-1926, want pas vanaf 1926 kan er sprake zijn van basiliek : "BASILIQUE DE N.D. DU ROSAIRE" (Basiliek van O.-L.-Vrouw van de Rozenkrans). De keerzijde toont meestal de grot, soms enkel het beeld uit de nis of de gekroonde Madonna van de Esplanade. Het omschrift : "JE SUIS L'IMMACULEE CONCEPTION" met of zonder "1858" is vrij algemeen.

Type 4 het beeld uit de grot / de grot

Op het einde van de 19de eeuw kwamen er medailles op de markt met op de voorzijde de O.-L.-Vrouw uit de grot - hetzij in borstbeeld, hetzij ten voeten uit. De tekst : "JE SUIS L'IMMACULEE CONCEPTION" is uitgewerkt als randschrift of als aureool rond het hoofd van Maria. De keerzijde draagt meestal de afbeelding van de grot. Maar er zijn ook andere achterkanten : zo b.v. O.-L.-Vrouw van de Miraculeuze Medaille of van de Rozenkrans, Sint-Jozef of het H. Hart van Jezus. Deze laatste achterzijde dateert van na 16 december 1910, datum waarop Paus Pius X bepaalde dat in plaats van de wollen scapuliërs ook een medaille mocht gedragen worden, met op de ene zijde het H. Hart en op de andere een willekeurige voorstelling van O.-L.-Vrouw.

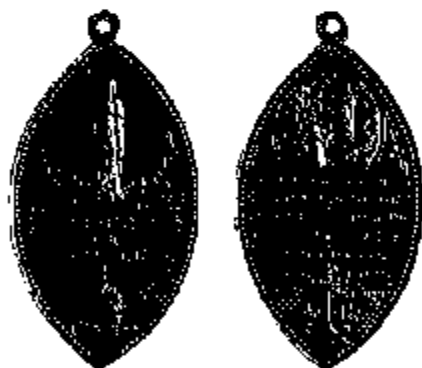
Type 5 Madonnahoofd / de grot

Een paar decennia vóór de eeuwwisseling begint een onoverzichtelijke produktie van medailles met een Madonnahoofd, hetzij naar rechts, hetzij naar links gekeerd. Altijd en overal, op enkele details of bijkomende ornamentatie na. Deze "passe-partout" voorstelling overwoekerde ook te Lourdes snel de markt, al had die afbeelding in 't geheel niets te maken met de O.-L.-Vrouw in de grot, noch met die van de Esplanade. Het is namelijk een gefidealiseerd hoofd van een "Virgo Purissima" (Allerreinste Maagd), waarmee de Italiaanse en Franse fabrikanten de devotionele appetijt van het groot publiek spijszigden. Een associatie van die "Virgo Purissima" met de "Virgo Immaculata" (Onbevleete Maagd), was vanzelfsprekend.

Menig artiest uit de "bondieuwscie-periode" schiep een nogal zoeterig, bevallig maagdelijn, dat met een extatische blik naar het oneindige peilt. Het prototype daarvan was voorzeker het Fabiola-schilderij van Henner, dat in 1889 op de Wereldtentoonstelling te Parijs overbekend werd (32). Inspiratie voor deze geliefde, wereldwijd verspreide voorstelling, is blijkbaar te zoeken bij Fabiola, de heldin uit de roman van Kardinaal Wiseman (33). Maar reeds rond 1860 had Penin te Lyon een Madonna-medaille gecreëerd, waarvan het spiegelbeeld prijkt op deze die Augis aldaar in 1933 sloeg, bij de geboorte van zijn eerste kindje. Soortgelijke medailles - meestal met de grot op de keerzijde - zijn nu al bijna honderd jaar in de handel en genieten nog steeds een grote populariteit (34).

JUBILEUM-MEDAILLES

Drie jubilea werden met de nodige luister gevierd en met medailles herdacht : de 25ste verjaardag van de verschijningen (1883), de vijftigste (1908) en het eeuwfeest (1958).

Het meest voorkomend motief is hier natuurlijk de klassieke voorstelling van de grot, met op de keerzijde het beeld van O.-L.-Vrouw, of een geleghheidsopschrift, zo o.m. : "SOUVENIR DU JUBILE"

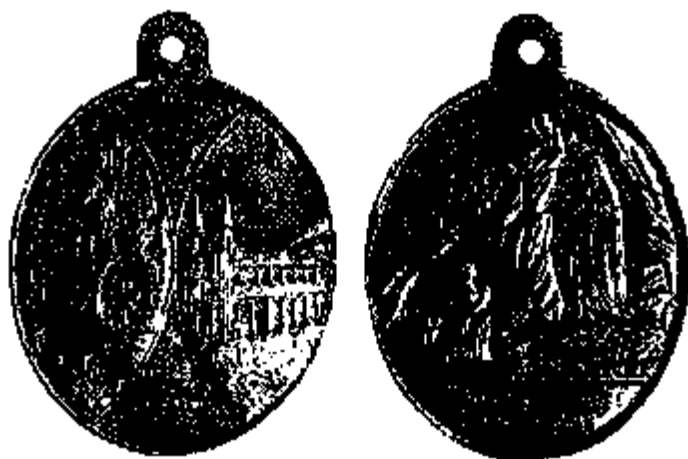

DES NOCES D'ARGENT de N^{RE} D^E DE LOURDES" (Herinnering aan het zilveren jubileum van O.-L.-Vrouw van Lourdes), "*25^E ANNIVERSAIRE DE L'APPARITION, 1883*" met de aanroeping: "*BENIE SOIT LA SAINTE ET IMMACULEE CONCEPTION DE LA BIENHEUREUSE VIERGE MARIE*" (25ste verjaaring van de verschijning, 1883... Gezegend zij de Heilige en Onbevleete Ontvangenis van de Gelukzalige Maagd Maria), of ook nog: "*CINQUANTIEME ANNIVERSAIRE DES 18 APPARITIONS DE LA S^{TE} VIERGE MARIE A BERNADETTE SOUBIROUS 1858-1908*" (Vijftigste verjaaring van de 18 verschijningen van de Heilige Maagd Maria aan Bernadette Soubirous 1858-1908).

In 1908 krijgen we voor 't eerst het merkteken te zien van "L'Oeuvre de la Grotte", het werk dat zich bezig houdt met de organisatie van het bedevaartoord. Het is een gestileerde L, bovenaan uitgewerkt tot een lolie, met een kroon er onder. Rechts en links van die L staan respectievelijk een N en een D. Vrij vlieg werd het algemeen aangenomen als het embleem van Lourdes.

LOURDES-MEDAILLES UIT ONZE STREKEN

Sinds generaties reeds is het een alomverspreid gebruik plaatselijk niet enkel kopieën van beelden uit beroemde bedevaartoornden te vereren, maar tevens een typisch ensemble van die heiligdommen na te bootsen, zoals b.v. de Santa Casa uit Loreto. Ook met de grot van Lourdes gebeurde dit en wij vernoemen hier slechts plaatsen van bij ons, waarvan we medailles kennen: Oostakker (Gent), Edegem (bij Antwerpen), Jette (Brussel) en Keer (bij Maastricht).

Het eerste heiligdom van Lourdes buiten Frankrijk is dat van Oostakker, op de wijk Slotendries, halverwege tussen het dorp en Gent. In het park van de Franse familie de Courtebourne plaatste men in 1871 - in een bestaande grot - een beeld van O.-L.-Vrouw van Lourdes, dat in 1873 gewijd werd.

Gelaidelijk groeide er de volkstoeloop en het is aan die grot dat Pieter De Rudder, op 7 april 1875, wonderbaar genas (35). Anderhalve maand nadien reeds legde Mgr. Bracq, bisschop van Gent, de eerste steen van een neo-gotische kerk. Ze werd op 11 april 1877 ingezegend door de Provinciaal van de Jezuïeten, orde aan wie de bediening van de bedevaartplaats toevertrouwd werd. Pius XI verhief haar in 1924 tot basiliek.

Het meest voorkomende type van medaille beeldt op de voorzijde dit heiligdom met zijn twee torens af : "KERK VAN O.L.VROUW VAN LOURDES OOSTACKER", soms met toevoeging van Don Garcia's aanroeping : "MIJ WENSCHEN U DUIZENDMAAL GELUK O ONBEVLEKTE MAAGD". Op de achterkant : de grot van Oostakker, gekenmerkt door haar twee piramiden vol ex-voto's : "ROTSE VAN O.L.VROUW VAN LOURDES OOSTACKER". Dit type bestaat ook met Franse tekst. Een grote koperen medaille vertoont aan de ene zijde én de grot én de kerk, met : "OOSTACKER-STOOTENDRIESCH (sic) GROTE ET SANCTUAIRE DE N.D. DE LOURDES" en aan de andere kant Bernadette, geknield voor de grot te Lourdes en de woorden : "JE SUIS L'IMMACULEE CONCEPTION".

MEDAILLES VAN BERNADETTE

Het is begrijpelijk dat er te Lourdes ook medailles van Bernadette te koop zijn. Overwegend wordt deze heilige voorgesteld als een eenvoudig meisje, sjaal om het hoofd en de handen gevouwen, waartussen soms een rozenkrans. De keerzijde draagt bijna altijd het klassieke beeld van de grot. Zeldzaam zijn de exemplaren waarop ze als het bevallige herderinnetje van Bartrès afgebeeld staat, of als religieuze. Lezen we erop : *ROSÉ* (Bienheureuse) dan zijn het medailles van vóór 1933, toen ze nog als "gelukzalige" vereerd werd. Want op 8 december van dat jaar werd ze "heilig" verklaard en van dan af luidt haar eretitel : *S^TE* (Sainte).

DE GROTE CONSTANTE : DE GROT

Al meer dan 125 jaar is de grote constante in de iconografie van de Lourdes-medailles de rots van Massabielle, met Onze-Lieve-Vrouw die in de nis aan Bernadette verschijnt. De begenadigde is er eerbiedig neergeknield en houdt een kaars of een rozenkrans - soms ook beide - in haar handen. Er zijn exemplaren waarop naast Bernadette haar schoeisel ligt en ook een bussaltje hout. Af en toe draagt Maria rond haar hoofd een aureool, gevormd uit de woorden : "JE SUIS L'IMMACULEE CONCEPTION". Soms is heel haar gestalte door stralen omgeven. Al naar gelang de fantasie - en ook wel het talent - van de graveur, hangen er krukken aan de rots en daagt op de achtergrond het silhouet van de basilieken op.

Hoe dan ook, de grot evocceert steeds de Onbevleete, die van deze woeste plek een rots van hoop en vertrouwen maakte, die uitgroeide tot het grootste bedevaartoord van de Christenheid (36).

NOTEN

1. François SOUBIROUS (Lourdes, 1807-1871) huwde met Louise Castérot in 1843. Zij overleed op 8 december 1866, slechts 41 jaar oud. Ze kwam negen maal in het kinderbed. De ondervoeding en de ongezonde huisvesting waren de oorzaak van de grote kindersterfte. De dokters hadden haar herhaaldelijk gewaarschuld dat ze haar kinderen niet zou behouden (Laurentin, 248).
2. Lourdes, een stadje aan de voet van de Pyreneeën, op 19 km van Tarbes en 40 km van Pau, telde in 1856 iets meer dan 4.000 inwoners. Het behoort tot het bisdom Tarbes (thans : Tarbes-Lourdes), dat sinds het Keizerrijk samenvalt met het departement van de Hautes-Pyrénées.
3. De molen van Boly was de voorlaatste van vijf, die op enkele tientallen meters van mekaar op de Lapaca-beek lagen. Deze stroomt tussen de geweldige rots met haar middeleeuws versterkt kasteel en de zacht glooiende heuvels vol weiden en bossen, in de richting van Bartrès.
4. Marie LAGUÈS-ARAVANT (1824-1900) was de voedster van Bernadette en getuige van drie of vier verschijningen (Laurentin, 28).
5. Dit krot, destijds het armzaligste van Lourdes, was amper 4,40 m bij 3,72 m, met slechts twee bedden, al moesten er zes personen overnachten (Laurentin, 36).
6. Bernard-Sévère LAURENCE, geboren op 7 september 1790 te Croix (Bigorre), als 12de kind van Pierre Mascarou, genaamd Laurence, en Jeanne Pucheu-Lahaille. Priester gewijd op 29 april 1821. Hij stichtte het Klein-Seminarie van Saint-Pé. In december 1833 werd hij Vicaris-Generaal van het bisdom Tarbes en in 1834 tevens superior van het Groot-Seminarie. Sinds 1844 was hij bisschop van Tarbes. Hij overleed te Rome, tijdens het Concilie, op 30 januari 1870. Met zijn gekende vastberadenheid en diplomatie kocht hij stuk voor stuk de terreinen, die

- hij nodig achtte voor de grootse aanleg en uitbouw van zijn bedevaartoord (*Laurentin I, 83-89 - Dartin, passim*).
7. *Laurentin, 173.*
Van deze plechtigheid bestaat een eigentijdse lithografie van Dufour. (*Billet VII, 57 ; Laurentin, 174-175*).
  8. Bernadette had herhaaldelijk en formeel verklaard dat ze naar Nevers ging om er zich "te verbergen" (*Laurentin, 266*).
  9. *Laurentin, 165-169.*
O.-L.-Vrouw had 6n processie 6n kapel gevraagd tijdens haar verschijning van 2 maart. Van de processie bestaat een eigentijdse lithografie (*Billet VII, 73*).
  10. *Laurentin, 376.*
Bernadette getuigde dat ze nooit gedacht had zoveel te moeten lijden om te sterven. O.-L.-Vrouw zelf had haar gezegd - tijdens de verschijning van 18 februari - dat ze haar niet beloofde gelukkig te maken op deze wereld, maar wel in de andere (*Billet VII, 164*).
  11. Marie-Dominique PEYRAMALE, geboren te Momères (kanton Tarbes) op 11 januari 1811, priester gewijd in 1835, was aalmoczenier aan het burgerlijk en militair hospitaal van Tarbes. Hij werd pastoor-dexen van Lourdes op 29 december 1854 en huisprelaat van Zijne Heiligheid de Paus in 1874. Hij overleed te Lourdes op 8 september 1877. Zijn biografen typeren hem als volkomen rechtschapen, moedig, ruwe schors met een gouden hart, buitengewoon liefdadig jegens de armen (*Lasserre, passim*).
  12. *Laurentin, 121-122.*
Deze woorden staan op de sokkel van het beeld in de grot. Bernadette was ongeletterd en sprak enkel haar dialect. Pas in juli 1858, toen ze bij de Zusters verbleef, leerde ze Frans (*Laurentin, 145*).
  13. Hippolyte-Louis DURAND, geboren te Parijs in 1801, veelbelovende leerling van Viollet-le-Duc, overleed te Tarbes in 1862. Vanaf 1854 was hij diocesaan architect van het bisdom Tarbes. Hij maakte zich verdienstelijk met het restaureren van vele kerken en klokketorens, en leidde de werken aan de basiliek te Lourdes. Het is verwonderlijk dat Laurentin z'n naam altijd foutief spelt, nl. Duran, zonder d. We mogen met absolute zekerheid aannemen dat de correcte schrijfwijze met een d is. (*Medegedeeld door J.-P. Le Nail, directeur des Services d'Archives des Hautes-Pyrénées, in zijn brieven van 24.8.1963 en 20.10.1963*).
  14. Op 30 augustus 1862 kreeg Durand opdracht met de werken te beginnen en de 14de oktober werd de eerste spade gestoken. Onder de arbeiders was de vader van Bernadette. De funderingen waren klaar bij de inwijding van het beeld in de grot (1864). Op 3 juli 1866 stuurde de architect de tekening van de voorgevel aan Mgr. Laurence (*Billet VII, ill. 77*).

15. *Laurentin*, 118.
16. Op een foto uit de jaren 1862-1863 zien we Bernadette geknield vóór de grot, waarin een beeldje van de Miraculeuze Medaille goed te onderscheiden is (*Billet VII*, 111. 61).
17. Deze dames stonden uit een oud geslacht van consuls en bewoonden het kasteel van Montluzin (*Billet VII*, 41-43).
18. Joseph FABISCH, geboren te Aix-en-Provence op 19 maart 1812, als zoon van een Pools emigrant, overleed te Lyon de 7de september 1885. Hij kreeg zijn opleiding in de tekenschool van zijn geboortestad. In 1850 werd hij leraar aan de Ecole des Beaux-Arts te Lyon en in 1874 directeur ervan. Hij schiep veel marmeren borstbeelden en groepen. De O.-L.-Vrouw te La Salette en het kolossale beeld voor de Notre-Dame-de-Fourvière (Lyon) zijn van z'n hand. Voor het beeld van de grot had hij een vragenlijst aan Bernadette voorgelegd, haar zelf ondervraagd en de maquette getoond, waaraan hij - volgens haar aanduidingen - enkele details veranderde. Ook pastoor Peyramale was voor Fabisch een gewaardeerd raadgever. (*Billet VII*, 44-45 ; 111. 53 - *Thieme-Becker XI*, 162-163).
19. Jean-Marie FOURCADE schreef op verzoek van zijn bisschop een kort, officieel bericht : "L'Apparition à la grotte de Lourdes en 1858", verschenen bij Jacques Lecoffre te Parijs in 1862. (*Laurentin VI*, 130, 264-265, 344-345).
20. Voor Bernadette was de voorstelling van Fabisch té gemaakt en té overladen ; de gestalte was te groot (1,70 m) en de gelaatsuitdrukking niet jeugdig genoeg. Bij haar verschijning was O.-L.-Vrouw heel en al eenvoudig en ootmoed ; ze was niet groter dan Bernadette (1,40 m) en ze zag er zeer jong uit, "mky niña" (zeer kinderlijk), zoals ze zich ook had getoond aan Teresia van Avilla (*Laurentin 60-61*, 122). Het is bekend dat Fabisch zelf niet erg gelukkig was met zijn werk (*Laurentin*, 172-178). Ten andere, zegde Bernadette, men kan haar niet voorstellen zoals ze was (*Billet VII*, 52-53). *Beau II*, 82-83, zich steunend op *Reinach*, 84-109, beweert dat de Onbevleete te Lourdes als een tweelingzus geleek op "La Purissima" van Murillo. Bernadette zou zich die voorstelling van de Moeder Gods kunnen gemaakt hebben, omdat ze die misschien kende uit een afbeelding van "La Purissima", in 1852 door het Louvre te Parijs aangeworven en in die tijd overvloedig gereproduceerd in de pers. Een objectief onderzoek van de feiten bewijst juist het tegenovergestelde, want de Madonna van Murillo is op en top een glorieuze, weelderige en triomfalistische voorstelling, die absoluut in niets gelijkt op de Onze-lieve-Vrouw van Bernadette. De thesis van beide auteurs steunt op geen enkel positief gegeven en is erg tendentiekus, en dan ook onbetrouwbaar. Reinach, een zuiver rationalist, beschouwt de verschijningen te Lourdes als legende en de visioenen van Bernadette als hallucinaties. Het is zijn goed recht dit te

stellen, maar wanneer zijn argumentatie ontsierd is door onderende en wansmakelijke anekdotes, getuigt hij van een vooringenomenheid, die niets met wetenschappelijke ernst te maken heeft.

21. Op 21 juli 1864 kwam de eerste georganiseerde bedevaart : de parochie Loubajac, op 7 km van Lourdes (*Billet*, 66-67). Daar woonde Catherine Latapie. Haar wonderbare genezing aan de grot - tijdens de 12de verschijning, 1 maart 1858 - was de eerste van de zeven genezingen die de bisschop weerhield als "zijnde het werk van God" (*Laurentin*, 103-103).
22. BASILIEK is een eretitel door de Paus aan een aantal kerken gegeven, om speciale reden, b.v. : oudheid of druk bezocht bedevaartoord. Een basiliek geniet zekere voorrang op de andere kerken, behalve op kathedralen. De uiterlijke tekens van haar waardigheid zijn : een draaghemel voor de processie en een zilveren bel op een draagstok.
23. Er waren 35 bisschoppen, 3.000 priesters en 100.000 bedevaarders bij de feestelijkheden aanwezig (*Laurentin*, 337). Het bronzen beeld werd uitgevoerd door Raffl te Parijs.
24. *Laurentin VI*, 365, 372-373.
25. *Laurentin VI*, 372-373.
26. *Laurentin VI*, 384.
27. *Billet VII*, 261.
28. *Billet VII*, 324-328.
29. *Echo de Bigorre, Tarbes*, 11 en 18 oktober 1864 (*Billet VII*, 405, *ill.* 407).
30. Paul DUFOUR, uitgever-boekhandelaar, Place Maubourget te Tarbes. Hij had tevens een winkel aan het einde van de Rue de la Grotte te Lourdes, wat we weten uit het reisverhaal van l'abbé Boyer (1 augustus 1865) (*Billet VII*, 440).
31. Deze tekst is de samenvatting van een huldegebed, samengesteld door Don Juan GARCIA, leraar aan het seminarie van Valencia. Onvermoeid ijverde hij om het dogma van de Onbevleete Ontvangenis levendig te houden bij de gelovigen. Daartoe stichtte hij op 5 maart 1859 zijn "Félicitation sabbatine". Deze broederschap werd goedgekeurd door de Spaanse bisschoppen en ook door de Paus. Don Garcia verspreidde ze in vele landen. Te Lourdes werd ze plechtig ingericht op 31 mei 1867. Ze lag aan de oorsprong van de Broederschap van de Onbevleete Ontvangenis, die Mgr. Fichenot, opvolger van Mgr. Laurence als bisschop van Tarbes, in het heiligdom te Lourdes oprichtte.
32. Jean-Jacques HENNER, geboren te Bernweiler (Elzas) op 5 maart 1829, overleed te Parijs de 23ste juli 1905. Reeds jong volgde hij tekenlessen, werd leerling van Gabriel Guérin te

Straatsburg en vanaf 1847 aan de Ecole des Beaux-Arts te Parijs. Hij was een historieschilder, vooral geliefd voor zijn portretten en vrouwelijke naakten in stemmingsvolle landschappen, dat alles in de academische stijl van zijn tijd. Hij werd overladen met onderscheidingen, o.m. de Prix de Rome (1858) en verkozen tot lid van het Institut de France (1889).

33. Nicholas Patrick WISEMAN, uit Ierse ouders geboren te Sevilla, (1802-1865), werd na het herstel van de katholieke hiërarchie in Engeland (1850), de eerste - en erg geliefde - aartsbisschop van Westminster. Hij werd tot kardinaal verheven. Eminent kenner van de oude hiërarchische handschriften, verkreeg hij in de Oxfordbeweging meer krediet voor het katholicisme. In zijn roman "Fabiola" (1854) - een historische evocatie van de catacombentijd - bekeert het gelijknamig hoofdpersoneel, de dochter van proconsul Fabius, zich tot het christendom. Dat werk maakte furore.
34. Wij danken voor hun inlichtingen en documentatie de medailleurs : A. Augis (Lyon), Arthus Bertrand (Parijs), J. Balme (Saumur), Heinrich Kissing (Menden), Charles Perroud (Lyon), Frères Riquet (Parijs).
35. Pieter DE RUDDER - Jabbeke 1822-1898 - leed aan een ongeneeslijke beenbreuk, ten gevolge van een ongeluk dat hem acht jaar te voren overkomen was (*Nagherman, passim*).
36. In 1983 kwamen er 3.087.000 pelgrims te Lourdes, waarvan 80.286 uit België en 18.298 uit Nederland (medegedeeld door Kanunnik E. Lalaque, econoom van "Oeuvre de la Grotte" te Lourdes, in z'n brief van 16 maart 1984).

GERAADPLEEGDE WERKEN

Evenmin als er numismatische literatuur bestaat over de Miraculeuze Medaille, even zo weinig is er over de medailles van Lourdes gepubliceerd.

Onmisbaar voor al wat Lourdes aangaat zijn de vele werken van René Laurentin. Wij raadpleegden vooral de delen I, VI en VII van het standaardwerk : René LAURENTIN - Bernard BILLET - Paul CALLAND, *Lourdes, Dossier des Documents authentiques*, 7 dln., Parijs, (1957-1966).

Deel VII is geheel van Bernard BILLET, *Croisances de Lourdes et vocation de Bernadette*, 30 août 1862 - 3 juillet 1866, Parijs-Lourdes, 1966.

René LAURENTIN, *Vie de Bernadette*. (Parijs, 1979²).

Verder hebben wij nog geraadpleegd :

L. DANTIN, *L'évêque des Apparitions - Mgr. Laurent Bonaparte de Tarbes (1845-1870)*, Parijs, 1931.

Henri LASSÈRE, *Le curé de Lourdes Mgr. Peyramale*, Parijs, z.d.

G. NACHERMAN, *Historische schets van het genade-oord Oostakker-Lourdes*, (Cent. 1973).

André MICHEL, *Histoire de l'Art*, 8 dln., Parijs, (1905-1929).

Louis REAU, *Iconographie de l'Art Chrétien*, 6 dln., Parijs, 1955-1959.

Ulrich THIEME - Felix BECKER, *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler*, 37 dln., Leipzig, 1907-1950.

Salomon REINACH, *De l'influence des images sur la formation des mythes*, in *Cultes, Mythes et Religions*, dl. IV, Parijs, 1912.

JOS PHILIPPEN